
RAZVOJ DJETETA OD ČETVRTE DO PETE GODINE ŽIVOTA

Petogodišnjak je dijete s već izraženom ravnotežom i koordinacijom pokreta, stabilno, pouzdano i dobro adaptirano. Zadovoljno je s onim što radi, a to što radi uglavnom radi dobro. Sve više se trudi zadovoljiti zahtjeve i očekivanja odraslih. I dalje uči izražavati emocije na društveno prihvatljiv način, i u tome je sve uspješnije. U ovoj dobi stvara i prva prava prijateljstva. Postaje pravi mali čovjek s kojim i vi lakše komunicirate pa je to dodatni razlog za vaše zadovoljstvo.

Ipak, prema razvojnim očekivanjima, u dobi od oko pet i pol ili šest godina dolazi do nove ekspanzije u razvoju pa dijete ponovno može postati napornije i zahtjevnije. Emocije ponovno mogu krenuti iz krajnosti u krajnost. Dijete želi biti prvo, mora pobijediti, hoće sve dobiti, a za neuspjeh su krivi drugi. Puno je energije, želi sve probati pa zna biti i vrlo neoprezno i dovesti se u opasnost. Može se očekivati da se ovakvo ponašanje pomalo smiri u dobi od oko 6 i pol godina.

MOTORIČKI RAZVOJ

Ovo je doba tjelesnog rasta u kojem se osobito izdužuju noge. Dijete ima dobru ravnotežu i koordinaciju pokreta. Ako iskazuje želju, upišite ga na prve prave sportske aktivnosti. Judo, atletika, gimnastika, rolanje, ples – preporučuju se u predškolskoj dobi jer dijete u ovim sportovima/aktivnostima uči osnove kretanja koja su bazična za daljnji sportsko-rekreativni razvoj te općenito za zdravi biološki razvoj vašeg djeteta. Dijete treba znati pasti, dignuti se, popeti se, provlačiti se... Tzv. univerzalne sportske škole za vrtićku djecu, koje sjedinjuju sva ova kretanja mogu biti pravi izbor.

Karakteristike:

- Stoji na jednoj nozi 8-10 sekundi (prekriženih ruku s 5, zatvorenih očiju s 6 g.)
- Može dotaknuti nožne prste bez savijanja koljena
- Hoda točno po crti bez greške
- Kreće se skladno u ritmu glazbe
- Trči i udara loptu
- Može više od 10 puta skočiti na jednoj nozi prema naprijed
- Uspješno se penje na ljestve i druge prepreke
- Baca u cilj udaljen 3m

- Objema rukama hvata loptu
- Gradi stube od 10 kocaka (po modelu)
- Izrezuje jednostavne oblike škarama
- Ispravno maže i lijepi
- Ispravno rabi olovku i kist
- Sigurno povlači okomite i vodoravne crte
- Boja unutar linije
- Precrtava po modelu trokut (5 g.), romb (6 g.)
- Crta čovjeka (glava s detaljima, ruke, noge, trup)

SPOZNAJNI RAZVOJ

U ovoj dobi djetetu valja omogućiti aktivnosti u kojim će biti uspješno i koje može uspješno završiti.

Važno je da se djetetu omogući da vidi da je bilo uspješno. Doživljaj uspjeha bit će najveći kad dijete uvidi da je nešto postiglo vlastitim trudom bez tuđe pomoći. Treba izbjegavati razvoj osjećaja inferiornosti natjecanjem i usporedbama. Ako uspijemo djeci osigurati razvoj osjećaja uspješnosti u aktivnostima te osjećaj kompetentnosti, razvit će se i – intelektualna znatiželja, marljivost i aktivna zainteresiranost za školsko učenje.

Učestale kritike, posebno kad dolaze od odraslih osoba, mogu kod šestogodišnjaka izazvati pojavu tzv. *bespomoćnosti*, odnosno osjećaja nekompetentnosti, stoga takva ponašanja valja izbjegavati. Kritiziranje, naime, spada u tzv. *ubojite navike*, jednako kao i – optuživanje, kažnjavanje, prigovaranje, prijetnje, jadikovanje, potkupljivanje.

Spoznavanje okoline je namjerno i istraživačko, dijete istražuje okolinu, nova svojstva, funkcije predmeta i kreativnost. Uviđa sličnosti i razlike u onome što otkriva.

Dolazi do napretka u samoregulaciji pažnje- povećava se trajanje pozornosti i teže mu se odvraća pažnja. Lakše se usredotočuje na neke važne aspekte zadatka. Počinje razumijevati prirodne pojmove i društvene odnose. Povezuje simbole, predmete i pojave koji su po nečemu slični. Povećava se interes za slova, pisanu riječ, knjige...

Prepoznaje osnovne i izvedene boje. Uspoređuje veličine i dužine, imenuje osnovne oblike: kvadrat, kocka, trokut. Dolazi do važnog skoka u shvaćanju vremena (razlikuje danas i sutra). Počinje usvajati nazive za godišnja doba, imenuje dane u tjednu. Usvaja i prostorne relacije: lijevo-desno.

Uz pokazivanje broji 4 do 12 elemenata, mehanički i više. Poboljšava se pamćenje i namjerno učenje.

SOCIO-EMOCIONALNI RAZVOJ

Iako voli pokazivati da je sve samostalniji, vaš petogodišnjak i dalje treba puno vaše ljubavi i pažnje. Bliski i povezujući odnos s mamom i tatom njemu je najvažniji na svijetu. Posebno je to važno jer se dijete u ovom razdoblju susreće s novim emocijama koje mogu biti zahtjevne. Potrebno mu je objasniti što je to ljubomora, potištenost, zabrinutost, itd. Važno je razgovarati s djetetom o tome kako se osjećalo u pojedinoj situaciji i pomoći mu proradi pojedine osjećaje. Dijete još u potpunosti ne kontrolira emocije pa se još uvijek mogu javiti provale bijesa, ljutnje, tuge.

Ako je dijete u vrtiću, a vi radite, vrijeme koje provodite zajedno često je prekratko. Stoga ne propustite razgovarati o njegovim odnosima s prijateljima u vrtiću te odvojite svaki dan određeno vrijeme za zajedničku igru, barem nakratko. Tada budite posvećeni isključivo vašem petogodišnjaku. To će utjecati na njegovo cjelokupno sazrijevanje.

Emocije

- Porast straha od nesretnih slučajeva, bolesti, mraka i imaginarnih bića, nepoznatih osoba, pasa
- Reagira ljutnjom najčešće zbog odbacivanja njegovih zamisli i vrijeđanja ponosa
- Da bi se zaštitilo od doživljaja neuspjeha javlja se protektivna laž

Samostalnost

- Samo pere zube, ruke, lice (potreban nadzor)
- Potpuno samostalno se svlači i oblači

Igra je i dalje njihov najvažniji posao. Vole se igrati i tako vježbaju za stvaran život. Kroz igru dijete razvija baš sve svoje sposobnosti i vještine – motoričke, kognitivne, spoznajne, emocionalne, socijalne...

Osmišljavanje i planiranje igre važno je i koliko sama igra. U tzv. igri pretvaranja – koja se počinje javljati oko 2. godine, a najzastupljenija je u 4. i 5. godini – dijete preuzima različite uloge pa se igra liječnika, mame i tate, blagajnika, različitih junaka iz priča ili filmova. Dok ste ovu igru ranije često zajednički igrali na vaš poticaj, sad je dijete to koje osmišljava i planira.

Igrajući se dijete se može uživjeti u puno različitih uloga pa razvija i vještine u rješavanju problema, postaje kreativnije. Često kroz igru pretvaranja djeca izražavaju svoje osjećaje pa je dobro obratiti pažnju na sadržaj igre. Igrajući se različitih junaka, sada, ali i kad su stariji, djeca razvijaju osjećaj vlastite važnosti i moći.

Nakon 5. godine djeca češće biraju igre s pravilima, poput skrivača, graničara, Čovječe ne ljuti se, Memory. Kroz ove igre djeca uče da postoje pravila koje treba poštivati, odnosno uče kako se nositi

s uspjehom ili neuspjehom. Neke igre s loptom pomažu djeci koja se boje neuspjeha shvatiti koliko je važno ustrajati. Ipak, treba reći da igre s pravilima nekada znaju biti prezahtjevne za petogodišnjake. Teško im je kada gube, i onda često za to optužuju druge.

Do 6. godine života djeca sve češće **traže nova prijateljstva**, odnosno postaju druželjubiva. To također ovisi o roditeljskom utjecaju. Naime, roditelji koji se trude i potiču djecu na druženje s vršnjacima te im daju upute kako se trebaju ponašati prema drugima razvijajući ljubazno ponašanje kasnije imaju djecu koja se bolje **prilagođavaju socijalnim situacijama** te imaju bolje razvijene socijalne vještine.

Osiguravanje uzora za igru- potrebno je osigurati uvjete za igru djeteta upoznavanjem različitih odnosa među ljudima- u konkretnim situacijama, umjetničkim tekstovima i sl. Važno je da dijete uočava kako surađuju odrasli, zreli ljudi kako bi takve odnose prenosilo u igru i uključivalo ih u repertoar vlastitog ponašanja.

RAZVOJ GOVORA

Govor je po pravilu ispravan- artikulacijski i gramatički. Ovo je doba brojnih dječjih pitanja i ubrzanog spoznavanja.

Smatra se da djeca do pet i pol godina moraju moći izgovarati sve glasove, pa i glas r. Naravno, kod mnoge djece to nije tako pa se svakako preporučuje posjet logopedu ako se dijete glasovno teže snalazi. Neka djeca jednostavno trebaju više vremena za razvoj izgovora. Još može biti i distorzija glasova š, č, ć, ž, đ, dž.

Rječnik i gramatika

- Definira riječi opisno i funkcionalno „To je kad...“, „Kao...“ „To je za..“
- Rabi riječi za apstraktne pojmove, mada još u potpunosti ne razumije njihovo značenje
- Gramatička struktura usvojena, uključujući padeže, množinu, glagolska vremena, veznike, prijedloge (još može griješiti kod slaganja vremena te subjekta i predikata)

Komunikacija

- Prepričava priče s detaljima verbalno planira igru, daje upute
- Pričanje je važno kao i sama igra
- povećani interes za slova, knjige
- otpor prema odraslima se povećava i to izražava verbalno: pravda se, svađa, hvali
- rabi izraze pristojnosti

U dobi od pet godina s djetetom kroz igru osvještavamo glasove u riječima. Očekuje se da dijete s pet i šest godina ima usvojene tzv. *predčitalačke vještine*. Naime, da bi moglo naučiti čitati i pisati, dijete unutar jedne riječi treba biti sposobno razlikovati glasove. Mora moći prepoznati prvi, zadnji i srednji glas u pojedinoj riječi. Pored toga, mora imati usvojenu tzv. *glasovnu i slogovnu analizu i sintezu*, tj. mora moći rastaviti riječ na glasove (pas=p-a-s) i slogove (ja-bu-ka=jabuka), odnosno sastaviti ih u cjelinu.

Provjerite li može li to vaše dijete. Najčešće djeca s pet i pol godina prepoznaju prvi glas u riječi, a nešto kasnije zadnji i srednji glas. Govorno napredna djeca stječu tu vještinu puno ranije. Ako vaše dijete tu sposobnost nije osvijestilo i ne prepoznaje početni glas u riječi, ne inzistirajte. Pričekajte jedno vrijeme, mjesec, dva, pa pokušajte ponovno...

Govorno komuniciranje djeteta

- omogućiti socijalne kontakte s djecom i odraslima, uz stvaranje situacija i prilika u kojima će dijete što više glasno govoriti (dramatizacija, igre s ulogama, prepričavanje priča i događaja, pjesmice, zagonetke....)
- obogatiti dječju okolinu pisanim sadržajima

Vaša psihologinja, Irena Križanec

Literatura:

Starc i sur. [2004]. OSOBINE I PSIHOLOŠKI UVJETI RAZVOJA DJETETA PREDŠKOLSKE DOBI, priručnik za odgojitelje, roditelje i sve koji odgajaju djecu predškolske dobi

Kako dijete govori*: D.Andrešić, N.Benc Štuka, N.Gugo Crevar, I.Ivanković, V. Mance, I.Mesec, M.Tambić, Planet Zoe

Krmpotić, M. (2015). *Motorički razvoj djece predškolske dobi* (Doctoral dissertation, University of Zagreb. Faculty of Kinesiology. Department of General and Applied Kinesiology.).

Pištoljević, N. (2015). Rani razvoj djeteta: što treba znati. Edus- edukacija za sve, Sarajevo.

Radionice za roditelje "RASTIMO ZAJEDNO", UNICEF.

Stojčević Polovina, M. (2012). Poliklinika za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju. Preuzeto 22. Prosinac 2013 iz <http://www.poliklinika.org>: <http://www.poliklinika.org/home.aspx?Id=1&Type=2&IdLang=2>.

Šalaj, S. (2012). Osnove ranog motoričkog razvoja. *Kondicijski trening*, 10(2), 54 -59.